

İQTİSADİYYAT VƏ İDARƏETMƏ

UOT – 331.5

Fəhrad Möhbəliyev,
Azərbaycan Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyası,
tədris və elmi işlər üzrə prorektor, i.ü.f.d., dos.
ferhad.mehbaliyev@mail.ru

AZƏRBAYCANDA TURİZM BAZARI VƏ AQROTURİZMİN İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ

Məqalədə sosial-iqtisadi münasibətlər sistemində turizmin yaranması tarixi, onun dünya iqtisadiyyatında MDB və yaxın şərq ölkələrində başlıca rolu, turizmin formaları və növləri, xüsusilə aqroturizm sektorunda dünyanın bir çox – Çexiya, Polşa, Avstriya və Türkiyə kimi ölkələrinin təcrübəsi araşdırılır.

Həmçinin, turizm bazarının strukturu, turizm bazarının iqtisadi göstəriciləri, müxtəlif mülkiyyət formasında olan turizm müəssisələrinin məhsulları təhlil edilir və turizm fəaliyyətindən əldə edilən gəlir və xərclər, bir çox dünya ölkələrindən Respublikamıza gələn turistlərin artım dinamikası araşdırılır.

Məqsəd – Turizm sektorunda iqtisadi göstəriciləri araşdırmaqla Respublikada turizmin səmərəli inkişaf fəaliyyətini tədqiq etmək, bu sahədə dövlətin rolunu əsaslandırmaqdan ibarətdir.

Metodologiya – Turizm bazarında iqtisadi göstəricilərin səmərəliliyinin artırılmasında iqtisadi-statistik modeldən istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri – Respublikamızda aqroturizmin inkişafını təmin edən tədbirlərin həyata keçirilməsi.

Açar sözlər: turizm sənayesi, turizm bazarı, aqroturizm, gəlir və xərclər, turizm növləri, iqtisadi göstəricilər.

Turizmin meydana gəlməsi 1,5-2 əsrlik dövrü əhatə edir. Belə ki, Rusiyada turizmin yaranması 1885-ci ilə təsadüf edir. Həmin ildə Sankt-Peterburq şəhərində Rusiyada ilk dəfə olaraq “Dünyanın bütün ölkələrinə ictimai səyahət müəssisəsi” adı ilə böyük bir turist təşkilatı yaradılmışdır. 15 mart 1885-ci ildə Sankt-Peterburq şəhərində rus tur klubları (velosipedçilər – turistlər cəmiyyəti) yaradılmışdır. 1901-ci ildə Rusiya turist cəmiyyəti fəaliyyətə başlamışdır. 1899-cu ildən 1914-cü ilə kimi “Rus turisti” adlı jurnal çap edilmişdir. Bu jurnalda elanda turizm anlayışı haqqında müsabiqədə R. de Pak qalib çıxmış və yazmışdır: “Turizm” –gəzintini bacarmaqdır. Bu bacarığın qazanılması, eyni zamanda bir elm kimi öyrənilməsi və onun üzərində təcrübə aparılması lazımdır. Səmanı, təbiətin güllərini, müxtəlif səsləri, canlıların bütün hissələrini açıq havada olduqda duymaq, eyni zamanda onlarla birgə xoşlanmağı və maraqlanmağı bacarmaq lazımdır. Bu qeyd olunanlardan hər hansı bir maneənin aradan qaldırılmasında insan qalib olduqda öz əzmkarlığını (əyilməzliyini) əlavə edir, biz qəlbimizdə bunlar haqqında yeni zövqlərin yarandığını hiss etmiş oluruq.

Turizm sferası dünya iqtisadiyyatında başlıca rol oynayır və dünyanın ümumi milli məhsulunun 1/10 hissəsini təmin edir. İqtisadiyyatın bu sahəsi yüksək tempə inkişaf edir və yaxın gələcəkdə onun vacib sektorlarından birinə çevriləcəkdir. Son illərin göstəricilərinə əsasən qeyd etmək olar ki, turizm sferası dünya kapitalının təqribən 7%-ni istifadə etməklə dünyanın ən gəlirli

sahələrdən biri olmuşdur. Hətta 90-cı illərin əvvəllərində turizmin payı dünyanın əmtəə və xidmətlər ticarətinin 10%-dən çoxunu təşkil etmişdir ki, bu da onun neft –qaz və avtomobil ixracından sonra 3-cü yer tutmasına imkan vermişdir [5].

Zəngin mədəni-tarixi irsə və əlverişli təbii iqlim şəraitinə malik olan Azərbaycan Respublikası turizm sahəsində böyük inkişaf perspektivlərinə malik olmaqla yanaşı, həm də turizmin müxtəlif növlərinin kənd (aqro), müalicə-sağlamlıq, ekoloji, mədəni, sosial, kommersiya, idman, dini, xüsusi maraq kəsb edən və s.) inkişaf etdirilməsi baxımından geniş imkanlara malik olan ölkələr sırasına aiddir.

Turizmin, xalq təsərrüfatı kompleksinin digər sferalarından fərqli cəhəti, onun yalnız bir istehlakçı xidmətinə - turistə malik olmasıdır. Turist istehlak məhsullarının (turların, xidmətlərin və malların) istehlakçısı olmaqla yanaşı, həm də turizm firmalarının fəaliyyət obyektidir.

Xalq təsərrüfatı kompleksinin digər sferalarında əmtəə və maliyyə bazarlarından mallar alıcıya çatdırıldığı halda, turizmdə isə əksinə, alıcı, yəni turist , turizm məhsulları və xidmətlərinə çatdırılır. Turistin istehlakçı kimi qəbul edilməsi onun bu qeyd edilən fərqli xüsusiyyəti ilə izah olunur.

Turizm coğrafiyanın yeni sahəsi-rekreasiya coğrafiyası ilə sıx əlaqədə olmaqla aqroturizmin inkişafını təmin edən təbiət-coğrafi, mədəni-tarixi və digər şəraitləri öyrənir. Qeyd etmək yerinə düşərdi ki, aqroturizm fəaliyyətinin təhlilinə çox az sayda tədqiqat işləri həsr edilmişdir. Ölkəmizdə aqroturizmin inkişaf etdirilməsi qeyri-neft sektorunun inkişafını və tədqiqatın aktuallığını şərtləndirən əsas amillərdən biri hesab edilir.

Turizmin ətraf mühitə təsiri birbaşa, dolayı və stimullaşdırıcı (müsbət və mənfi) ola bilər. Odur ki, ətraf mühitin qarşılıqlı təsiri olmadan turizmin bir növü kimi aqroturizm inkişaf edə bilməz, lakin aqroturizmin inkişafının idarə edilməsi və dəqiq planlaşdırılmasının köməyi ilə onun ətraf mühitə mənfi təsirini azaltmaq və müsbət təsirini artırmaq mümkündür [3].

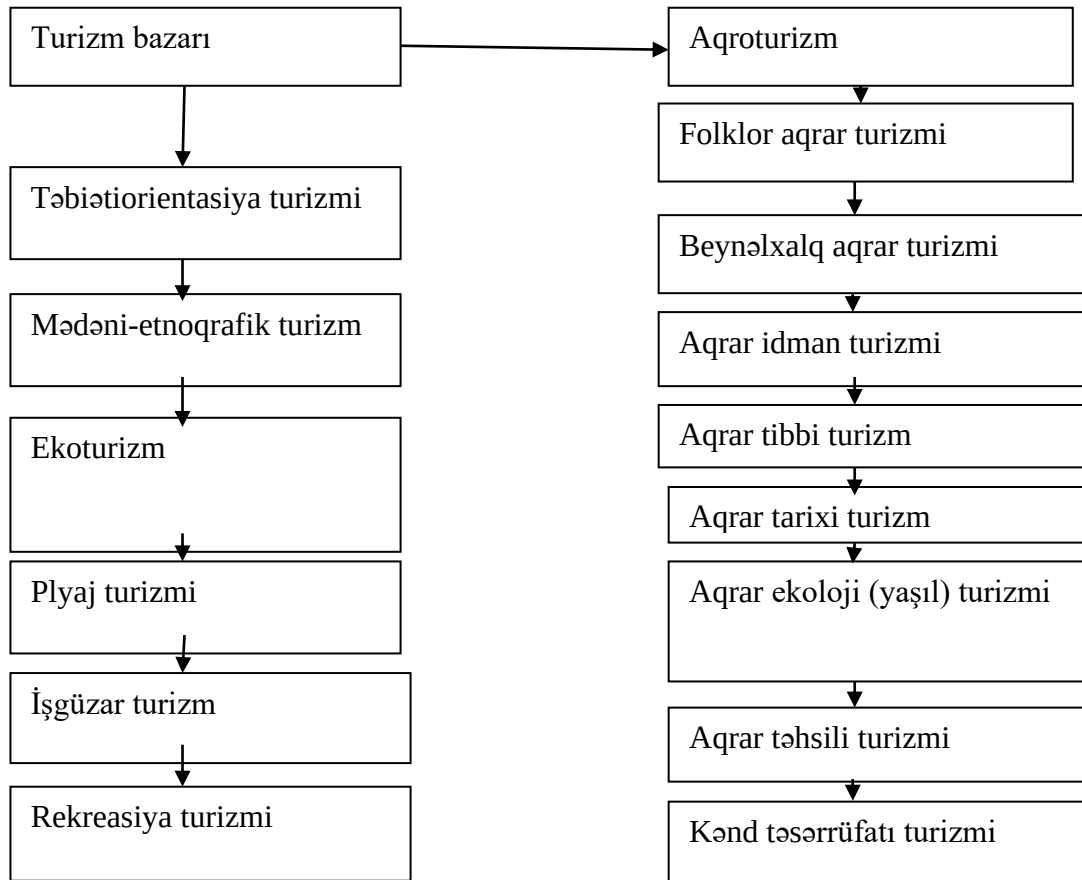
Aqroturizm–müşətilərin (turistlərin) şəhərdən kəndə yerləşdirilməsi xidmətlərinin göstərilməsinə yönəlmiş turizm növlərindən biridir. Aqroturizm adətən kənd turizmi də adlandırılır və bu zaman insanlar qısa bir müddətə də olsa layiqli istirahət etmək üçün çalışırlar. Aqroturizmin ümumi xidmətinə ekoloji cəhətdən təmiz qidalanma, kəndə xarakterik olan evlərdə yaşamaq, kənd təsərrüfatına xas olan xüsusiyyətlərlə tanış olmaq, hətta imkan daxilində kənddə işləmək və s. kimi işlər daxildir [3]. Aqrar turizmin əsas iqtisadi funksiyalarından biri turizm bazarının yaradılmasıdır ki, bu da turizm məhsul və xidmətlərinin realizasiya edilməsi və turizm sferasının gələcək fəaliyyəti üçün maliyyə vəsaitlərinin formalaşmasının həyata keçirilməsində mühüm rola malikdir (şəkil 1)[6,7].

Turizmin bir növü kimi, aqroturizm, Avropa ölkələrində, o cümlədən Çexiya, Polşa, Avstriya,Türkiyədə və s. intensiv olaraq genişlənir. Belə ki, təkcə Avstriya ölkəsində kəndli təsərrüfatlarının 10%-ə qədər aqroturizmin müxtəlif xidmətlərini yerinə yetirirlər [2].

Göründüyü kimi turizm bazarının strukturunda olan turizmin bu növlərinin hamısı demək olar ki, bizim respublikamız üçün xarakterik hesab edilir. Bu baxımdan ölkənin turizm sferasında aqroturizm və rekreasiya növünün inkişafı xüsusilə əhəmiyyət kəsb edən sahələrdir. Aqroturizmin qeyd edilən növlərinin inkişaf etdirilməsi gələcəkdə ölkəmizin bu sahədə dünyanın ən iri ölkələri sırasına daxil edilməsini kəskin surətdə təmin edə biləcəkdir. Ölkəmizdə fəaliyyət göstərən turizm müəssisələrinin əsas göstəricilərini nəzərdən keçirək (cədvəl 1.) [7].

Təhlildən göründüyü kimi, respublikada turizm sferasında fəaliyyət göstərən müəssisələrdə məhsul istehsalına çəkilən xərclər onların əldə etdikləri gəlirin həcminə nisbətən aşağıdır və xüsusilə bu göstərici 2010-2014-cü illər istisna olmaqla digər illərdə kəskin olaraq fərqlənir ki, bu da həmin dövrlərdə müəssisələrin yüksək dərəcədə gəlir götürdükələrindən şərtlənir. Lakin, bu göstərici üzrə 2016-cı ildə 2015-ci ilə nisbətən 1,1 dəfə azalma, 2017-ci ildə isə 1,103 dəfə artım müşahidə edilmişdir. Bu baxımdan mülkiyyət növləri üzrə yerləşdirmə vasitələrinə görə turistlərin sayı göstəricisi son dərəcə əhəmiyyətlidir. Belə ki, əgər respublika üzrə turizm bazalarında yerləşdirilmiş turistlərin sayı 2006-cı ilə nisbətən 2010-cu ildə 2,13 dəfə, 2011-ci ildə 2,56 dəfə,

2012-ci ildə- 4,78 dəfə çox olduğu halda bu tendensiya 2013- 2016-cı illərdə 0,25-0,49 dəfə az olmuş, 2017-ci ildə isə yenə artım müşahidə edilmişdir. O cümlədən, dövlət

Şəkil 1. Turizm bazarının strukturu və aqroturizmin perspektiv növləri

müəssisələrində bu göstərici 2006-cı ilə nisbətən 2010-cu ildə 1,6%, 2011-ci ildə 8,6%, 2012-ci ildə 47,6% yüksək olmuşdursa, 2013-cü ildən başlayaraq bu tip müəssisələrdə turistlərin yerləşdirilməsi tədricən azalmış və həmin ildə 1200 nəfər təşkil etmiş, sonrakı 2013-2014-ci illərdə isə bu tipli müəssisələrdə turistlərin yerləşdirilməsi aparılmamışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, şəxsi evlərdə turistlərin yerləşdirilməsində son illərdə müvafiq irəliləyiş hiss olunmuşdur. Belə ki, şəxsi evlərdə turistlərin yerləşdirilməsi ən çox 2012-ci ilə təsadüf edir və bu göstərici 2006-cı ilə müqayisədə 2,6 dəfə artmış, 2013-cü ildə bu göstərici 45,5% təşkil etsə də 2014-cü ildə müvafiq olaraq 2,7 dəfə və 2015-ci ildə 1,67 dəfə, 2016-cı ildə 1,75 dəfə, 2017-ci ildə 1,82 dəfə, 2018-ci ildə isə 1,89 dəfə yüksək olmuşdur [7].

Cədvəl 1.

Azərbaycanda 2010-2017-ci illərdə turizm müəssisələrinin əsas göstəriciləri

Göstəricilər	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Turizm müəssisələrinin sayı	126	141	170	197	218	243	272	339	374
Turizm fəaliyyəti ilə məşğul olan	1,159	1,279	1,473	1,515	1,567	1,308	1,472	1,891	2,074

işçilərin sayı, min nəfər									
Müəssisələrin turizm fəaliyyəti yətindən əldə etdiyi gəlir, mln. manat	14,756	17,805	21,597	24,826	26,031	35,080	34,834	41,035	56,439
Məhsul (xidmət) istehsalına çəkilən xərclər, mln. manat	13,806	16,066	18,903	21,818	25,709	29,480	27,309	36,734	46,085

Mülkiyyət növləri üzrə səyahət agentlikləri və turoperatorların turizm fəaliyyəti üzrə gəlir və xərcləri cədvəl 2-də verilmişdir.

Cədvəl 2.

**Müxtəlif mülkiyyət növləri üzrə səyahət agentlikləri və
turoperatorların turizm fəaliyyətindən gəlir və xərcləri, min manat**

İllər/ göstəricilər	Turizm fəaliyyətindən əldə edilən gəlir			Turizm fəaliyyəti üzrə çəkilən xərclər		
	Cəmi	Dövlət	Qeyri-dövlət	Cəmi	Dövlət	Qeyri-dövlət
2010	4788,1	157,3	4630,8	4094,3	140,8	3953,5
2011	14755,5	1319,7	13435,8	13805,7	922,6	12883,1
2012	17804,7	1513,3	16291,4	16065,6	1048,9	15016,7
2013	21597,1	1670,6	19926,5	18903,1	1171,9	17731,2
2014	24823,6	1813,6	23010,0	21818,2	1207,6	20610,6
2015	26031,0	1748,2	24282,8	25708,6	1203,4	24505,2
2016	35079,6	1764,2	33315,4	29480,0	1202,7	28277,3
2017	41025,4	1882,4	39143	32498,4	1245,8	31252,6
2018	49258,5	1956,4	47302,1	35897,5	1315,8	34581,7

Müqayisəli təhlil göstərir ki, respublika ərazisində fəaliyyət göstərən müxtəlif mülkiyyət növlü müəssisələrdə əldə edilən cəmi gəlir 2010-cu ilə nisbətən dinamik olaraq artmış və bu 2018-ci ildə 10,3 dəfə çox olmuşdur, o cümlədən dövlət müəssisələrində bu göstərici 2010-cu ilə nisbətən 2018-ci ildə 12,4 dəfə, qeyri-dövlət müəssisələrində isə müvafiq olaraq 10,2 dəfə artmışdır. Eyni zamanda xərclər də 2010-cu ilə nisbətən 2018-ci illərdə müvafiq olaraq 8,76 dəfə artaraq 35897,5 min manat təşkil etmişdir. Müqayisə edilən dövrdə həmin göstərici dövlət müəssisələrində 6,55-

8,34 dəfə intervalında, qeyri- dövlət müəssisələrində isə uyğun olaraq 3,3-8,75 dəfə intervalında artmışdır.

Respublikanın turizm sferasında çalışan bütün növ müəssisələr tərəfindən bəzi dünya ölkələrindən qəbul edilmiş və onlara göndərilmiş turistlərin sayı göstəricisi cədvəl 3-də verilir.

Məlumatların təhlili göstərir ki, 2017-ci ildə Azərbaycana gələn turistlərin ölkələr üzrə sayında Rusiya Federasiyası (854,331 min nəfər), Gürcüstan (538,213 min nəfər), İran (363,528 min nəfər), Türkiyə (301,924 min nəfər) təşkil etmiş və 1-4 sırada yerləşmişlər. Sonra isə sırada BƏƏ (102,498 min nəfər), İraq (62,547 min nəfər) və Ukrayna (57,818 min nəfər) yer almışdır.

Göndərilmiş turistlərin sırasında Türkiyədən sonra Azərbaycan ikinci yerdədir. Sonrakı yerləri isə Rusiya Federasiyası, BƏƏ və İran bölüşür. Ümumi tur-günlərin sayı üzrə Türkiyə, Azərbaycan, Rusiya Federasiyası, İran və BƏƏ müvafiq ardıcılığı təmin edirlər.

Respublikada aqroturizmin inkişaf etdirilməsi bilavasitə əhalinin işsizlik səviyyəsinə də müsbət təsir göstərir. Bu istiqamətdə aparılmış tədqiqatların nəticəsi göstərir ki, respublikada iqtisadi fəal əhalinin sayında ümumi işsizlik səviyyəsi 2005-ci illə müqayisədə 2017-ci ildə

Cədvəl 3.

Qəbul edilmiş və göndərilmiş turistlərin ölkələr üzrə sayı, nəfər

Ölkələr	Cəmi		Qəbul edilmiş		Göndərilmiş	
	turistlərin sayı, nəfər	tur- günlərin sayı, adam-gün	turistlərin sayı, nəfər	tur- günlərin sayı, adam- gün	turistlərin sayı, nəfər	tur- günlərin sayı, adam-gün
Azərbaycan Respublikası	11751	75495	-	-	11751	75495
Rusiya Federasiyası	6937	59949	1052	3177	5885	56722
Türkiyə	19673	121809	129	453	19544	121356
BƏƏ	4540	30007	55	203	4485	29804
Gürcüstan	1130	6368	11	61	1119	6307
Ukrayna	563	4497	20	95	543	4402
İran	3743	33095	-	-	3743	33095

28,0% azalmışdır. Burada işsiz gənclərin xüsusi çəkisi 8,2-12,1% həddində dəyişir. Eyni zamanda ümumilikdə kənd əhalisinin işsizlik səviyyəsi 9,4-10,7 % arasında dəyişir [1].

Statistik məlumatların təhlili göstərir ki, ölkəmiz tərəfindən ən çox turist qəbulu üzrə ilk yerdə Rusiya federasiyası durur. Bu göstəricidə də növbəti yeri Türkiyə tutur. Rəqəmlərin təhlilindən belə bir qənatə gələ bilərik ki, ölkəmizdə turistlərin qəbulu və ölkədən göndərilməsi məqsədilə kifayət sayda turizm firmaları fəaliyyət göstərir, lakin bu firmalar hal-hazırda özlərinin tam gücü ilə çalışmırlar və dövlət bu sahədə bir sıra qabaqlayıcı tədbirlər görməlidir.

Bütün bu göstəricilər ölkəmizin regionlarında kənd əhalisinin gəlirinin artırılmasını təmin edə bilən bir sahə kimi aqroturizmin inkişaf etdirilməsinə əsas stimuldur. Bu baxımdan ölkəmizin regionlarında aqroturizmin inkişaf etdirilməsi məqsədi ilə dövlət tərəfindən mühüm layihələr hazırlanmalı və bu layihələr bilava-sitə regionlarda turistlərin kəndli təsərrüfatlarında

yerləşdirilməsi ilə şərtləşməli-dir. Eyni zamanda qeyd etmək lazımdır ki, artıq ölkəmizdə aqroturizmin inkişaf etdirilməsi istiqamətində cəhdlər edilmiş, o cümlədən Quba-Xaçmaz, Gəncə-Qazax regionlarında aqroparklar, Naxçıvan, Abşeron, Aran və s. iqtisadi zonalarında sənaye kompleksləri yaradılmış, Qubanın Xınalıq, İsmayilinin Lahıc kimi təbiəti zəngin və iqlimi hər mövsümə uyğun olan yerlərində kəndli təsərrüfatlarında turistlərin yerləşdirilməsi nəticəsində onlarda əlavə maliyyə mənbəyi yaradılmışdır. Bu tip yerləşdirilmənin respublikanın digər regionlarında həyata keçirilməsi nəticəsində kəndli təsərrüfatlarının maliyyələşmə səviyyəsi yüksəlmiş olar və bu bilavasitə həmin təsərrüfat formalarının fəaliyyət dairəsinin genişlənməsində mühüm rol oynamış olar. Odur ki, respublikada aqroturizmin inkişaf etdirilməsi məqsədilə bir sıra tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədəuyğun hesab edilir:

- aqroturizm sferasının inkişafına dövlət dəstəyi;
- aqroturizm istifadəsi üçün yararlı olan obyekt və ərazilərin araşdırılmasının aparılması, kəndli təsərrüfatlarının torpaq sahələrinin aydınlaşdırılması və ehtiyatlar reestrinin tərtib edilməsi;
- kəndli təsərrüfatlarında gəzintilərin və turların aparılması məqsədilə regionların materiallarını öyrənməklə respublikanın turməhsullarının rekreasiya ehtiyatlarının xəritəsinin tərtib edilməsi [2];
- ölkənin regionlarında aqroturizmin inkişaf etdirilməsinin dəqiq strategiyası müəyyənləşdirilməli, aqroturizm fəaliyyəti ilə məşğul olmaq arzusunda olan kənd əhalisinin normativ-hüquqi bazası və stimullaşdırılma mexanizmi işlənilməlidir.

Nəticə. Ölkəmizdə aqroturizmin inkişaf etdirilməsinə zəmin yaradan, onun məhsul və xidmətlərinin fəaliyyətinin genişləndirilməsində maliyyə vəsaitlərinin formalaşmasını təmin edən kəndli təsərrüfatlarında xarici və yerli turistlərin yerləşdirilməsi məqsədi ilə təklif edilən tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün lazımı şərait təmin edilməlidir.

Burada aqrar sferanın inkişafını təmin edə biləcək dövlət proqramları və layihələrinin həyata keçirilməsi və bu sahədə kifayət qədər kadr ehtiyatlarının hazırlanması xüsusi rol oynayır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyatlar

- 1.Ачмиз А. К. Туризм как социально-культурное явление. Электронный ресурс / Ачмиз А.К. II Теория и практика общественного развития: 2010. №1, с. 59-68
- 2.İsmayilov V.İ.The main directions of formation of tourism-recreation complex in Azerbaijan. Москва.Журнал «Экономика и предпринимательства» июль, 2016,стр.959-963
- 3.Исупова Л.В. Агротуризм: опыт, проблемы, решения: материалы. Междунар. науч.-практ. конф. Саратов: 2012. – С.74.
- 4.Мехбалыев Ф.Ф. Социально-экономические основы спорта и туризма. Туристический рынок. Баку, 2016, 188 С..
- 5.Новиков В.С. Характерные черты туризма XXI века – устойчивое и инновационное развитие [Текст]. Сборник научных статей МАТ и ГРБ. Москва. 2006, №10, с. 92-108
6. [Электронный ресурс]: <http://knoema.ru/atlas/Azerbaijan/topics>
- 7.Электронный ресурс: <http://www.stat.gov.az/s>

Фархад Мохбалиев

РЫНОК ТУРИЗМА И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ АГРОТУРИЗМА В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Резюме

В статье рассматривается основная роль туризма в экономике Азербайджана и странах СНГ и Ближнего Востока. Анализируется социально-экономическое содержание наиболее быстро растущего ненефтяного сектора, а именно туристического сектора в республике.

Одновременно изучаются формы и виды туризма, в том числе агротуризма как в республике, так и различных странах мира-Чехии, Польше, Австрии и Турции.

В статье анализируется так же рынок туристических предприятий и их продуктов, доходы и расходы этих предприятий и их основные показатели за последние годы.

Цель - анализировать экономические показатели в туристическом секторе и выявить эффективность деятельности в развитии туристического сектора и обосновать роль государства в этой области.

Методология – для повышения экономической эффективности на туристическом рынке использовалась экономико-статистическая модель.

Результат – обеспечение благоприятных условий для формирования и развития агротуризма в Азербайджане.

Ключевые слова: сфера туризма, рынок туризма, агротуризм, доходы и расходы, виды туризма, экономические показатели.

Farhad Məhbəliyev

TOURISM MARKET AND PROSPECTS OF AGROTOURISM DEVELOPMENT IN AZERBAIJAN

Summary

The article examines the main role of tourism in the economy of Azerbaijan and the CIS and Middle East countries. The article analyzes the socio-economic content of the fastest growing non-oil sector, namely the tourism sector in the Republic. At the same time, forms and types of tourism, including agrotourism, are being studied both in the Republic and in various countries of the world- the Czech Republic, Poland, Austria and Turkey. The article also analyzes the market of tourist enterprises and their products, income and expenses of these enterprises and their main indicators in recent years.

Purpose of the research is to analyze economic indicators in the tourism sector and identify the effectiveness of activities in the development of the tourism sector and justify the role of the state in this area.

Methodology - an economic and statistical model was used to improve economic efficiency in the tourist market.

Result - providing favorable conditions for the formation and development of agro-tourism in Azerbaijan.

Keywords: tourism sector, tourism market, agrotourism, income and expenses, types of tourism, economic indicators.

Rəyçi: AƏSMA-nın “İqtisadiyyat və idarəetmə” kafedrasının müdiri,
i.e.d. Vilayət İsmayilov

Qəbul edilib: 03.02.2020